

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 11 (13)
2025**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 11-son 2025 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

11

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2025

MUNDARIJA

Жанназарова Г.К., Кодиржонов Ш., Миркомиллов Д. Инфраструктура экологии: мировой опыт и перспективы для Узбекистана.....	7
Бабаханова Д.Р. Цифровая трансформация промышленности: инновации, которые определяют будущее.....	15
Raxmatullaev A.X. Neft-gaz sanoati korxonalarining samaradorligini oshirishda investitsion faoliyatni takomillashtirish.....	18
Кадинова Д.Ш. Фосфогипс чиқиндисиди асосида олинадиган гипсли боғловчининг техник-иктисодий самарадорлик кўрсаткичлари.....	22
Исраилова Д.К. Иқтисодиётда аёллар бандлигини ташкил этишга назарий қарашлар...	24
Мирсаидова Ш.А. Зарубежный и отечественный опыт повышения эффективности строительных компаний.....	29
Солиева Г.А. Туризм и цифровые технологии.....	35
Қобилов Ш. Янги Ўзбекистоннинг “Яшил” тараққиёт йўли” — хавфсизлик ва фаровонлик омили.....	39
Boboyev A.Ch. Hududlarda agrosanoat majmuasini klaster asosida ishlab chiqarishini tashkil etish	46
Жураханов М.Э. Концептуальные основы устойчивого развития малого бизнеса и предпринимательства Узбекистана.....	50
Ismatov R.O. Sanoat korxonalarida innovatsion faoliyatni boshqarish tizimini samaradorligini oshirish.....	55
Шокирова Г.М. Суть и особенности управления цифровым маркетингом и его значимость для организации бизнес-процессов на промышленных предприятиях.....	60
Anafiyaev A.M. Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda sanoat tarmog'i salohiyatining roli.....	65
Mirzayev S.A. O'zbekiston qurilish sanoatida strategik boshqaruv.....	69
Sattikulova G.A. To'qimachilik sanoatini rivojlantirishni hududiy xususiyatlari yuzasidan ilg'or xorij tajribasi.....	72
Ubaydullaev K. Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligida moddiy-texnika resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish zahiralari.....	76
Quvondiqova G.S. “International experience: the interrelationship between industrial investments and economic growth”.....	80
Сапаров И.Ў. Европа иттифоқининг рақамли платформаларни тартибга солиш тажрибаси: Digital Markets Act (DMA) ва Digital Services Act (DSA).....	84
Saidaxmedov N.X. Raqamli texnologiyalar asosida yengil sanoat korxonalarida mehnat unumdorligini oshirish mexanizmlari.....	90
Pardayev T.N., Jo'rayev J.J., Usmonov Sh.E. Bojxona to'lovlaridan beriladigan imtiyozlarning samaradorligini oshirish yo'llari.....	94
Eraliev A.A. Efficient utilization of digitalization to enhance productivity in Uzbekistan's enterprises.....	99
Соҳибназаров А.А. Ўзбекистонда исломий молия тизимининг шаклланиши ва ривожланиш босқичлари: хронологик ёндашув.....	103
Karimova N.Y. Raqamli transformatsiya va mehnat unumdorligi o'sishining iqtisodiy rivojlanishga ta'siri: O'zbekiston misolida empirik tahlil.....	107
Usubjonov Z.V. Bank xizmatlari bozorini rivojlanishda marketing strategiyalaridan foydalanish.....	110
Jo'raboyev H.X. Analysis of economic and financial indicators of small business entities in the construction sector.....	113
Ziyodullaev S.M. Modern approaches to reducing liquidity risk in managing bank passive operations and harmonization with international standards.....	117
Хайдаров Х.У., Рахмонов Д.Р. Молиявий инқироз оқибатлари ва уларни олдини олиш чора-тадбирлари ахамияти.....	120

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 11-son 2025 yil

Achilov A.N. Aktuar uslublarning aktualligi.....	125
Berdiyarov B.T. O‘zbekiston tijorat banklari uchun sun’iy intellektga asoslangan kredit riski va likvidlikni boshqarish.....	127
Nishonboyev D.E. Directions for improving the business environment in Uzbekistan.....	132
Юлдашева Г. Основные направления повышения эффективности управления деятельности предприятий оптовой (розничной) торговли.....	136
Jumanazarova G. Investitsion siyosatni amalga oshirishda xorij tajribasi.....	138
Амбарцумян А.А. Некоторые проблемы внедрения возобновляемых источников в генерацию энергии.....	142
Yangiboyev U.A. Chakana savdo tarmoqlarini raqamlashtirish yo‘nalishlari	146
Холматов Б., Абдукаххорова З. Ижтимоий давлат моделлари	150
Mambetjanov Q.Q. Kambag‘allikni qisqartirishda inson kapitali omilidan samarali foydalanish yo‘nalishlari	154
Nigmatova D.Z., Amanov E.G’. Talant management tizimi – inson resurslarini boshqarishda innovatsion yondashuv sifatida	159
Xalmirzayev A.A., Shodiyeva N.H. Agroturizmni rivojlantirishning xalqaro tajribalari va undan O‘zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	162
Normurodov X.E., Abduxalilov S.A. O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shida inson kapitalining ahamiyati	167
Мусаева Д.Д. Основные принципы и подходы к стратегическому управлению	172
Гайбуллаев Ф. Коррупциядан қарши мурасасиз муҳит яратиш борасида кенг қўламли ислохотлар стратегияси.....	175
Mirzayev B.S. Bank sektorida kredit xavflarini baholashning yangi usullari: PD–LGD–EAD integratsiyalashgan modeli.....	180
Ruzmanov Sh.U. Oziq-ovqat korxonalari mahsulotlari raqobatbardoshligini boshqarish samaradorligini baholash usullari.....	183
Xasanova X.F. Islomiy moliyalashtirishda buxgalteriya hisobi va audit tekshiruvlarini uyg‘unlashtirish.....	187
Baxtohunova D.N. Mijoz - bank uchun emas, bank- mijoz uchun. (Mijozning o‘rniga o‘zingiz o‘tiring...).....	191
Ikromov A.Sh. Yangi O‘zbekistonda oziq-ovqat korxonalarida mahsulot raqobatbardoshligini boshqarish amaliyotini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash xususiyatlari.....	195
Abdumo‘minov A.A. Sanoat korxonalari raqobatbardoshligiga ta’sir etuvchi omillar.....	200
Murtazayev I.B. Zarafshon mintaqasida agrar salohiyat va qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirishning oziq-ovqat xavfsizligiga ta’siri.....	207
Абдухамидова Ф.Б. Факторы, влияющие на намерение пользователей оформлять цифровые подписки.....	212
Juraev D.A. Sanoat korxonalari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish.....	215
Захирова Г.М. Ўзбекистонда тиббий туризмни ривожлантириш масалалари.....	218
Tursunov M.B. Tadbirkorlik risklarining mohiyati, mazmuni va turlari.....	223
Danabekov A.S. Yangi O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirish - davlat siyosatining ustuvor masalasi sifatida.....	230
Кадырова И.В. Работы особенности регионального туристического кластера.....	233
Ro‘zimatova Sh.B. Xorazmda gastronomik turizmni rivojlantirish.....	237
Doniyev Sh.O’. Global iqtisodiy integratsiya sharoitida to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar jalb qilish: mavjud imkoniyatlar hamda to‘siqlar.....	240
Давлетов Ж.М. Зарубежный опыт управления качеством пассажирских перевозок на железнодорожном транспорте.....	244
Aripov O.A. Sharqda buyuk mutafakkirlarning asarlarida «tadbirkorlik» tushunchasi mohiyatining yoritilishi.....	248
Turebekov A.A. Jahon bozor iqtisodiyotida ishlab chiqarish xarajatlarini tartibga solishning nazariy jihatlar.....	253

**O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINING BARQAROR O‘SISHIDA INSON KAPITALINING
AHAMYATI**

**ЗНАЧЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В УСТОЙЧИВОМ РОСТЕ
ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА**

**THE IMPORTANCE OF HUMAN CAPITAL IN THE SUSTAINABLE GROWTH OF THE
UZBEKISTAN ECONOMY**

Normurodov X.E. O‘zbekiston milliy universiteti katta o‘qituvchisi.
Abduxalilov S.A. O‘zbekiston milliy universiteti talabasi.

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida inson kapitalining ahamiyati ilmiy-amaliy jihatdan o‘rganilgan. Maqolada inson kapitali tushunchasining iqtisodiy asoslari, iqtisodiy rivojlanishga ta’siri va mamlakatda inson kapitali rivojlanishining ayni damdagi holati tahlil qilinadi. Tadqiqotda inson kapitaliga yo‘naltirilgan investitsiyalarning samaradorligi, ta’lim va sog‘liqni saqlash sohalarining iqtisodiy o‘shisdagi ahamiyati amaliy misollar asosida baholangan. Shu bilan birga, inson kapitaliga investitsiyalarni oshrish, kadrlar salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar. inson kapitali, barqaror iqtisodiy o‘shish, slow modeli, ta’lim tizimi, inson kapitali indeksi, raqamli texnologiyalar, raqamli iqtisodiyot.

В данной статье рассматривается значение человеческого капитала в устойчивом развитии экономики Узбекистана с научной и практической точки зрения. В статье анализируются экономические основы концепции человеческого капитала, ее влияние на экономическое развитие и современное состояние развития человеческого капитала в стране. В исследовании на практических примерах оценивается эффективность инвестиций в человеческий капитал, значение образования и здравоохранения для экономического роста. Одновременно с этим разрабатываются научно обоснованные предложения и рекомендации по увеличению инвестиций в человеческий капитал и развитию человеческих ресурсов.

Ключевые слова: человеческий капитал, устойчивый экономический рост, медленная модель, система образования, индекс человеческого капитала, цифровые технологии, цифровая экономика.

This article studies the importance of human capital in the sustainable development of the economy of Uzbekistan from a scientific and practical perspective. The article analyzes the economic foundations of the concept of human capital, its impact on economic development, and the current state of human capital development in the country. The study evaluates the effectiveness of investments in human capital, the importance of education and healthcare in economic growth based on practical examples. At the same time, scientifically based proposals and recommendations have been developed to increase investments in human capital and develop human resources.

Keywords: human capital, sustainable economic growth, slow model, education system, human capital index, digital technologies, digital economy.

XX va XXI asr, dunyo davlatlarida bir qator ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar va islohotlar amalga oshirildi. Mana shunday loyihalardan biri shuki, dunyoning barcha davlatlari barqaror iqtisodiy o‘shishga erishish uchun turli yo‘nalishlarga mablag‘ ajratdi va o‘zini oqlagan va foyda keltirgan loyiha albatta inson kapitali bo‘ldi. Chunki, inson kapitaliga kiritilgan har bir investitsiya kutilganidan ham ko‘ra ko‘proq natija beradi. Bu borada, 1979-yil Nobel mukofoti laureati, Theodore

W. Schultzning 1961-yil “Investment in Human Capital.” jurnaliga bergan maqolasidagi “Inson kapitaliga investitsiya qilish-iqtisodiy o‘shishning eng samarali manbaidir.” deb aytgan nazariyasi buning yaqqol isbotidir. Jumladan, O‘zbekistob Respublikasi o‘z mustaqilligini e‘lon qilganidan buyon barqaror iqtisodiy o‘shishlarga erishish uchun har yili davlat byudjetidan inson kapitalini rivojlantirish uchun yirik miqdorda pul mablag‘lari ajratadi, balki bu sohaga har yili yirik miqdorda investitsiyalar kiritiladi. O‘zbekiston Respublikasi ham ushbu global tendensiyalarni hisobga olgan holda, inson kapitalini shakllantirish va rivojlantirishni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylantirmoqda. [1] O‘zbekiston uchun birinchi o‘rinda har doim inson kapitalini rivojlantirish dolzarb va doimiy masala bo‘lish kerak. Chunki, inson kaapitalini rivojlantirmasdan turib, O‘zbekistonda barqaror iqtisodiy o‘shishga erishish imkoniyatlarini keskin kamaytiradi. Xususan, inson kapitali bu jamiyat a‘zolarining bilim darajasi, kasbiy malakasi, salomatligi, ijtimoiy faolligi va innovatsion qobiliyatini ifodalovchi iqtisodiy kategoriya bo‘lib, u ishlab chiqarish jarayonida bevosita ishtirok etadi. [2]

So‘ngi yillarda O‘zbekistonda inson kapitaliga investitsiyalarni kuchaytirishga qaratilgan bir qator islohotlar, Prezident qarorlari va farmonlari ijrosi amalga oshirilmoqda. Masalan, 2019-yilda qabul qilingan PF-5712-sonli Prezident farmoni bilan 2030-yilgacha bo‘lgan davrda xalq ta‘limi tizimini rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlandi.[1] Mazkur konsepsiyda ta‘lim tizimini zamonaviy texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish, o‘quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish, o‘qituvchilar malakasini oshirish va ta‘lim sifati ustidan monitoring mexanizmlarini kuchaytirish kabi kompleks vazifalar belgilangan. Bu islohotlar mamlakatda raqobatbardosh inson kapitalini shakllantirishga xizmat qilmoqda. [3] Yana bir muhim hujjat shuki, 2022-yilda qabul qilingan PF-134-sonli Prezident farmoni, u maktabgacha va umumiy o‘rta ta‘lim tizimiga xalqaro dasturlarni joriy etish, darsliklar sifatini oshirish va o‘quvchilar salohiyatini to‘liq ochib berishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlarni kengaytirishni nazarda tutadi.[2] Ushbu maqsadlar orqali inson kapitali shakllanishining dastlabki bosqichlari mustahkamlanmoqda, bu esa qisqa va uzoq muddatli bararor iqtisodiy natijalarga ta‘sir ko‘rsatadi.

Shunday qilib, Solow modelidagi texnologik taraqqiyot, Becker nazariyasidagi inson kapitali zaxirasi va endogen o‘shish yondashuvidagi innovatsiyalarga asoslangan ichki va tashqi o‘shish omillari O‘zbekiston tajribasida o‘z aksini topmoqda. Mazkur maqola ana shu siyosiy qarorlarning barqaror iqtisodiy o‘shish ta‘sirini analiz qilish orqali, inson kapitalining klassik iqtisodiyotdagi strategik rolini chuqurroq o‘rganishga harakat qiladi.

Iqtisodiy faktlarga qaraganda, Inson kapitali atamasi klassik iqtisodiyot maktabi asoschisi Adam Smith hisoblanadi. Garchi U inson kapitali atamasini rasmiy ta‘riflamagan bo‘lsa-da, uning fikricha mehnat, ko‘nikma, tajriba va kasbiy malakani inson kapitalining asosiy boyligi deb biladi. [4] Lekin ayrim iqtisodchi olimlar inson kapitali atamasini Gary Becker va Theodore Schultzning ishlari orqali joriy etilgan deb hisoblashadi. Ularni aytishiga ko‘ra, Inson kapitali — bu iqtisodiy rivojlanishning asosiy yo‘nalishi hisoblandi. Ta‘lim, malaka oshirish va sog‘liqni rivojlantirishga sarmoya kiritish orqali jamiyatning yuqori iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashga erishish mumkin. O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shishida inson kapitali eng muhim resurs sifatida asosiy rol o‘ynaydi. Chunki, Inson kapitali — bu nafaqat ishchi kuchining bilim va malakasi, balki jamiyatning innovatsion va raqobatbardosh salohiyatining asosi hisoblanadi. Jumladan inson kapitaliga sarmoya kiritish kelajakda ishlab chiqarishda barqarorlikni ta‘minlashda asosiy rol o‘ynashi mumkin. Bu haqida Majidovning “Mehnat resurslariga sarmoya kelajakdagi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi.” deb aytgan nazariy fikri asosiy dalil hisoblanadi. O‘zbekistonda malakali ishchi kuchini shakllantirish orqali ishlab chiqarish hajmini oshirish va investitsiyalarni jalb qilish mumkin. Shu strategiya orqali, O‘zbekistonda inson kapitaliga sarmoya kiritish nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash orqali o‘shish ko‘rsatkichlariga erishish mumkin. Barqaror iqtisodiy o‘shishga erishishda inson kapitali va ta‘lim o‘rtasidagi bog‘liqlikka urg‘u beradigan bo‘lsak, albatta bunday iqtisodiy katerogiyalar o‘zaro chambarchas bog‘langan. Jumladan, Alimardonova. G ning inson kapitali va ta‘lim tizimi o‘rtasidagi bog‘liqlikka “Zamonaviy ta‘lim va malaka mehnat bozoridagi samaradorlikni oshiradi.” deb urg‘u berib o‘tgan. Alimardonova. G ning aytib o‘tgan fikridan xulosa qiladigan bo‘lsak, inson kapitalini va ta‘lim o‘rtasidagi bog‘likni rivojlantirish orqali barqaror

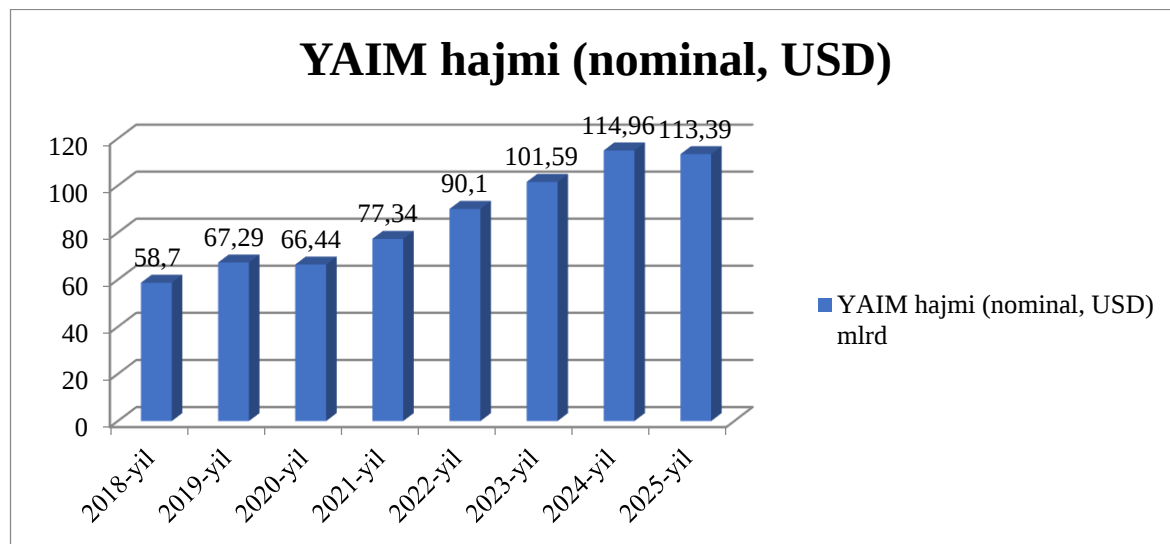
iqtisodiy o‘shishning asosiy yo‘nalishi shakllanadi hamda, ta’lim tizimini rivojlantirish va malakali kadrlar bazasini shakllantirish O‘zbekistonning barqaror iqtisodiy o‘shishini mustahkamlaydi degan fikrga kelishimiz mumkin. Xususan, tadqiqot jarayonidan inson kapitalini innovatsiyalarni va raqamli transformatsiyaning markazi deb fikr yuritishimiz mumkin. Bu borada Khammadowning “Ta’lim iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi.”, deb aytgan iqtibosi buning yorqin dalilidir. Yuqori malakali kadrlar iqtisodiyotning turli sohalarida yangi texnologiyalarni joriy etadi, raqamli iqtisodiyot va innovatsion yechimlarni ilgari suradi. Shu tariqa, inson kapitali iqtisodiy o‘shishning sifatini va tezligini belgilaydi. Hozirgi dunyo tartibotiga nazar soladigan bo‘lsak, tabaqalashuv jarayoni sur‘atlari ancha yuqori. Jumladan, Bu jarayon O‘zbekistonda ham mavjud. Ayrim iqtisodchi olimlarning fikricha, jamiyatda insonlar o‘rtsida tabaqalashuv jarayonini inson kapitalini rivojlantirish orqali sezilarli kamaytirishga erishish mumkin. Chunki, inson kapitali jamiyatda o‘zaro tenglikni ta’minlashga xizmat qiladi. Bu borada O‘zbek olimlaridan biri, Mukhitdinova inson kapitalining ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatiga e’tibor qaratib, U “Ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish inson kapitali orqali mumkin.”, degan edi. Mukhitdinovanning bu fikri shuni ko‘rsatadiki, inson kapitalini rivojlantirish ijtimoiy barqarorlikni ham ta’minlaydi. Ta’lim va malaka sifatini oshirish orqali jamiyatdagi farovonlik va tenglik oshadi, bu esa O‘zbekiston uchun uzoq muddatli barqaror rivojlanish uchun muhim asos hisoblanadi. [5] Shuningdek, jamiyatda resurslar cheklangan, inson ehtiyojlari esa cheksiz ravishda o‘shib borishi va inson ehtiyojlarini qondirish uchun albatta tejamkor ishlab chiqarish, innovatsiyalar yaratish albatta inson kapitaliga bog‘liq. Bu borada ko‘plab tadqiqotlar o‘tkazilgan. Shunday tadqiqotlardan biri, Samadovning tadqiqotlariga ko‘ra, inson kapitali jamiyat taraqqiyotining strategik drayveri hisoblanadi, uning tadqiqot jarayonidan “Ishlab chiqarish, innovatsiya va mehnat unumdorligi inson kapitaliga bog‘liq”, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Inson kapitaliga investitsiyani oshirish O‘zbekistonda malakali kadrlar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, innovatsion faoliyatni rag‘batlantiradi va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Inson kapitali shunday resursdirki, u iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni birlashtiradi. [6]

Mavzuga doir adabiyot tahlili natijalaridan shunday xulosaga kelsak bo‘ladiki, yuqoridagi olimlarning isbot va nazariy fikrlariga ko‘ra ko‘ra, inson kapitali O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shishida iqtisodiy samaradorlikni oshirish, innovatsiya va raqamli transformatsiya ijtimoiy barqarorlik va tenglik, barqaror rivojlanish strategiyasi kabi ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan asosiy rollarni bajaradi. Shu bilan, inson kapitalini rivojlantirish O‘zbekistonning barqaror iqtisodiy o‘shishida inson kapitalining izchil va aniq belgilanish strategiyasining markaziy elementi sifatida qaraladi. Bu resurs nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy adolat va innovatsion rivojlanishning asosiy omili hisoblanadi.

Mazkur ilmiy tadqiqotda O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shishida inson kapitalining o‘rni va ahamiyatini aniqlashda nazariy, empirik, solishtirma, induktiv va deduktiv va statistik va garfik tahlil usullaridan foydanildi.

Ushbu sohada olib borilgan bir qator tadqiqotlar inson kapitali investitsiyalari va iqtisodiy o‘shish o‘rtasidagi murakkab va o‘zaro bog‘liq munosabatlarni tasdiqlaydi. Inson kapitaliga investitsiyasiz barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish deyarli imkonsizdir. Shu bois, ta’lim tizimida mavjud tengsizliklar va resurslarning adolatsiz taqsimlanishi mamlakatning jon boshiga daromadiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Inson kapitalini adolatli va strategik yo‘naltirilgan tarzda taqsimlash, ya’ni aholining barcha qatlamlari uchun ta’lim olish imkoniyatlarini yaratish va bu imkoniyatlarni mehnat bozorining ehtiyojlariga muvofiq ravishda tashkil etish, YaIMning o‘shishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Aks holda, mavjud salohiyatdan to‘liq foydalanilmaydi va bu iqtisodiy samaradorlikning pasayishiga olib keladi. Shuning uchun ham, so‘ngi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyotida inson kapitalining investitsiya kiritilishi va davlat hisobidan mablag‘ ajaratilishi, barqaror iqtisodiy o‘shishdagi o‘rni keskin oshib bormoqda. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, ta’lim va sog‘liqni saqlash tizimini modernizatsiya qilish, raqamli iqtisodiyotga o‘tishni rivojlantirish jarayonlari bevosita inson kapitalining sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilmoqda. Inson kapitaliga qaratilgan sarmoyalar iqtisodiyotning barqaror o‘shishiga asosiy turtki bermoqda. Xususan inson kapitalini rivojlantirish orqali O‘zbekistonda YaIM hajmi yildan-yilga oshib kelmoqda. Milliy

statistika bergan ma’lumotlarga ko‘ra, 2018–2025 yillar oralig‘ida O‘zbekistonda ta’lim va sog‘liqni saqlash sohalariga yo‘naltirilgan xarajatlar yalpi ichki mahsulotning o‘rtacha 4,7 foizidan 6,3 foizigacha oshishiga xizmat qilgan. Econimicdata saytining bergan statistik ma’lumotlariga ko‘ra O‘zbekistonda YaIM hajmi 113,39 mlrd dollarni tashkil etishi prognoz qildi. Demak, bundan ko‘rsa bo‘ladiki, O‘zbekistonda Inson kapotaliga o‘tgan yildagidan ko‘ra sarmoyalar nisbatan 1,38 % ga kam . Lekin bu prognoz yanvar-sentyabr oylaridagi ko‘rsatkichlaridan kelib chiqqan holda berilgan(1-rasm). Yil yakuniga kelib, O‘zbekistonda YaIM hajmida Inson kapitali ko‘rsatkichi yuqori bo‘lishi prognoz qilingan.

1-rasm. Inson kapitalining YaIM o‘shishiga ta’siri [7]

Davlat statistika qo‘mitasi va Jahon banki ma’lumotlariga ko‘ra, 2018-2024-yillar oralig‘ida inson kapitali indeksi (HCI) 0,56 dan 0,62 gacha ko‘tarilgan. Bu statistik ma’lumotdan ko‘rishimiz mumkinki, O‘zbekistonda barqaror iqtisodiy o‘shishda inson kapitalining asosiy resurs sifatida ahamiyati oshib bormoqda.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, inson kapitaliga sarmoya kiritish nafaqat iqtisodiy o‘shishning barqarorligini ta’minlaydi, balki jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni kuchaytiradi va O‘zbekiston iqtisodiyotining raqamli va innovatsion rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa, inson kapitali rivojlanishi mehnat unumdorligining oshishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Oliy ma’lumotli va kasbiy tayyorgarlikka ega ishchi kuchi ulushi ortgani sababli ishlab chiqarish samaradorligi ham ko‘tarilgan. Masalan, 2025 yilga kelib oliy ma’lumotli xodimlar ulushi 15 foizdan 32 foizgacha oshdi. [8] Bu jarayon Majidov K.K. tomonidan ilgari surilgan “mehnat resurslariga sarmoya kelajakdagi ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi” degan ilmiy xulosani amalda tasdiqlaydi. Khammadomov ta’kidlaganidek, “ta’lim iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiradi”, deb aytgan fikri amalda O‘zbekiston sharoitida bu fikr o‘z tasdig‘ini topmoqda, chunki so‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarni o‘zlashtirgan yosh kadrlar iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida innovatsion yechimlarni joriy etishmoqda. Bu esa inson kapitalining innovatsiyalar va raqamli iqtisodiyot rivojidagi markaziy o‘rni mavjudligini ko‘rsatad. Inson kapitali nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mukhitdinova o‘z tadqiqotlarida “ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish inson kapitali orqali mumkin” degan xulosani ilgari surishi, haqiqatdan ham, inson kapitalining rivojlanishi natijasida O‘zbekistonda kambag‘allik darajasi 11 foizdan 8,5 foizgacha kamaygani kuzatiladi [9]. Alimardonova G. esa inson kapitali va ta’lim tizimi o‘rtasidagi bog‘liqlikka e’tibor qaratgan holda “zamonaviy ta’lim mehnat bozoridagi samaradorlikni oshiradi” deya ta’kidlaydi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda ta’lim tizimining raqamlashtirilishi, malaka oshirish markazlarining tashkil etilishi va xorijiy tajribalarni joriy etish mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar ulushini oshirdi. Umuman olganda, inson kapitali O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shishida strategik omil sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ta’lim, sog‘liqni saqlash va innovatsion salohiyatga qaratilgan sarmoyalar

mehnat unumdorligini oshiradi, ishlab chiqarish samaradorligini kuchaytiradi va aholining farovonlik darajasini yaxshilaydi. Natijada, inson kapitali iqtisodiy o‘shishning sifatini belgilovchi, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini va uzoq muddatli strategik istiqbolini ta’minlovchi asosiy resurs sifatida e’tirof etilmoqda.

O‘tkazilgan tadqiqotdan jarayonlaridan olingan xulosa va takliflar shundan iborat bo‘ldiki, O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror o‘shishida inson kapitalining rivojlanishi bevosita bog‘liq ekanligi tadqiqot mobaynida foydalanilgan adabiyotlar, statistikalar tahlili bilan amalda tasdiqlandi. 2018–2025 yillarda O‘zbekistonda ta’lim va sog‘liqni saqlashga yo‘naltirilgan xarajatlar ortishi, inson kapitali indeksining oshishi va mehnat unumdorligining yaxshilanishi iqtisodiy barqarorlik va innovatsion rivojlanishga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, inson kapitali nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, tengsizlikni kamaytirish va jamiyatning umumiy farovonligini ta’minlashda ham muhim resurs hisoblanadi. Shuningdek, malakali kadrlar tayyorlash, zamonaviy ta’lim tizimini joriy etish va innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish barqaror iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveri sifatida e’tirof etildi. Bu esa O‘zbekistonning raqamli va innovatsion iqtisodiyotini mustahkamlash uchun inson kapitali strategik resurs ekanligini ko‘rsatadi. Bu borada tadqiqot natijasida bir qator takliflar ishlab chiqildi. Bularga, ta’lim va malaka oshirish tizimini rivojlantirish, iqtisodiyotning raqamli va innovatsion rivojlanishini rag‘batlantirish va sog‘liqni saqlash va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash kabi ishlab chiqildi. Yuqorida qayd etilgan yo‘nalishlar mamlakatimizda inson kapitalini rivojlantirish, raqamli va innovatsion iqtisodiyotga o‘tish hamda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning asosiy omillari hisoblanadi. Birinchidan, ta’lim va malaka oshirish tizimini takomillashtirish orqali mehnat bozorining zamonaviy talablariga javob beruvchi, amaliy ko‘nikmalarga ega malakali mutaxassislarni tayyorlash imkoniyati kengayadi. Xorijiy tajriba va ilg‘or ta’lim dasturlarini joriy etish ta’lim sifatini oshiradi va raqobatbardosh kadrlar zaxirasini yaratadi. Ikkinchidan, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va innovatsion loyihalarni qo‘llab-quvvatlash natijasida startaplar, ilmiy tadqiqotlar va texnologik yangiliklar uchun qulay muhit shakllanadi. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shishini ta’minlab, yangi ish o‘rinlari yaratilishiga xizmat qiladi. Uchinchidan, sog‘lom va ijtimoiy jihatdan barqaror jamiyat mehnat resurslarining samaradorligini oshiradi, ijtimoiy tenglik va farovonlikni mustahkamlaydi. Malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimining rivoji uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka zamin yaratadi.

Nihoyat, strategik sarmoyalar va monitoring tizimini takomillashtirish orqali inson kapitaliga yo‘naltirilgan mablag‘larning samaradorligini baholash, kadrlar ehtiyojini oldindan aniqlash hamda xalqaro tajriba asosida rivojlanish strategiyasini shakllantirish imkoniyati yuzaga keladi. Umuman olganda, ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion salohiyatni kuchaytirish va barqaror iqtisodiy o‘shishni ta’minlashga xizmat qiladi. Shunday qilib, tadqiqot jarayonidan umumiy xulosani oladigan bo‘lsak, inson kapitaliga sarmoya – bu kelajak farovonligiga eng ishonchli sarmoyadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “2030-yilgacha bo‘lgan davrda xalq ta’limi tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF–5712-sonli Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022 yildagi “2022 — 2026-yillarda maktab ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-134-sonli farmoni.
3. Majidov K.K. Inson kapitali va iqtisodiy barqarorlik / K.K. Majidov. – Toshkent, 2025. – 112 b.
4. Alimardonova G. Ta’lim tizimi va iqtisodiy o‘shish / G. Alimardonova. – Toshkent, 2025. – 98 b.
5. Khammadow S.-J. Inson kapitali va innovatsiyalar / S.-J. Khammadow. – Toshkent, 2024. – 104 b.
6. Mukhitdinova M.Z. Ijtimoiy barqarorlik va inson kapitali / M.Z. Mukhitdinova. – Toshkent, 2019. – 120 b.
7. Samadov T.A. Malakali kadrlar va iqtisodiy o‘shish / T.A. Samadov. – Toshkent, 2024. – 115 b.
8. Majidov Kobiljon Kodirovich. Student of the Higher School of Business and Entrepreneurship, Specializing in MBA Global Management Under the Cabinet of Ministers of the Republic of

9. World Bank. World Development Indicators / World Bank. – Washington, 2025. – URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
10. UNDP. Human Development Report 2025 / United Nations Development Programme. – New York, 2025. – URL: <https://hdr.undp.org>
11. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Milliy statistika ma’lumotlari. – Toshkent, 2025. – URL: <https://stat.uz>
12. Malika Sharipova Maxmudjon qizi, “University of economics and pedagogy” notm
13. Abdinabiyeva Dildora Eshmurod qizi, “Ta’lim va inson kapitali iqtisodiyotda barqaror o‘shish omili sifatida”
14. Samedov Tursunboy Adhamjonovich, Namangan davlat universiteti, O‘zbekiston.

УДК: 338.24

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И ПОДХОДЫ К СТРАТЕГИЧЕСКОМУ УПРАВЛЕНИЮ

STRATEGIK BOSHQARUVNING ASOSIY TAMOIYILLARI VA YONDASHUVLARI

BASIC PRINCIPLES AND APPROACHES TO STRATEGIC MANAGEMENT

Мусаева Дилноза Дилшатовна

PhD, кафедра «Государственных и корпоративных стратегий»

Аннотация

Принципы и подходы к стратегическому управлению являются основой для формирования долгосрочных направлений развития как на уровне отдельных организаций, так и на уровне государственных структур. Эти принципы необходимы для того, чтобы обеспечить устойчивость, адаптивность и эффективность в условиях быстро меняющихся внешних и внутренних факторов.

Ключевые слова: стратегия, управление, принципы, стратегическое управление, подходы управления, государственные стратегии, стратегические принципы, корпоративные стратегии.

Strategik boshqaruv tamoyillari va yondashuvlari uzoq muddatli rivojlanish yo‘nalishlarini ham alohida tashkilotlar darajasida, ham davlat idoralari darajasida shakllantirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu tamoyillar tez o‘zgarib turadigan tashqi va ichki omillar sharoitida barqarorlik, moslashuvchanlik va samaradorlikni ta’minlash uchun juda muhimdir.

Kalit so‘zlar: strategiya, boshqaruv, tamoyillar, strategik boshqaruv, boshqaruv yondashuvlari, davlat strategiyalari, strategik tamoyillar, korporativ strategiyalar.

Principles and approaches to strategic management form the basis for formulating long-term development directions both at the level of individual organizations and at the level of government agencies. These principles are essential to ensure sustainability, adaptability, and effectiveness in the face of rapidly changing external and internal factors.

Keywords: strategy, management, principles, strategic management, management approaches, government strategies, strategic principles, corporate strategies.

Стратегия — это не только руководство для достижения поставленных целей, но и механизм управления рисками, который необходим для минимизации неопределенности и реализации возможностей. Овладение принципами стратегического управления является